

Я. Ю. Пропопенко, здобувач

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
кафедра адміністративного та господарського права,
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

НЕДОЛІКИ У ПРОЦЕДУРІ ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ПРЕТЕНЗІЇ ПРИ ДОСУДОВОМУ ВРЕГУЛЮВАННІ ГОСПОДАРСЬКОГО СПОРУ

Проаналізовано процедуру пред'явлення претензії при досудовому врегулюванні господарського спору, виявлено низку недоліків цієї процедури у контексті положень господарсько-процесуального законодавства України та запропоновано шляхи їх усунення.

Ключові слова: претензія, позов, господарський процес, господарський спір, досудове врегулювання спору.

Відповідно до ст. 6 ГПК України підприємства та організації, що порушили майнові права та законні інтереси інших підприємств і організацій, зобов'язані поновити їх, не чекаючи пред'явлення претензій. Підприємства та організації, чий права і законні інтереси порушено, для безпосереднього врегулювання спору з порушником цих прав та інтересів мають право звернутися до нього з письмовою претензією.

За чинним законодавством України досудовий порядок врегулювання господарських спорів не є обов'язковим за будь-якою категорією справ. Але якщо сторони домовилися застосовувати досудовий порядок врегулювання спору, то за наявності факту невиконання або неналежного виконання зобов'язань однією із сторін інша сторона повинна звернутися до порушника шляхом пред'явлення такого документу, як претензія, для врегулювання спору в межах строку позовної давності.

Мета статті — аналіз процедури пред'явлення претензії при врегулюванні господарського спору, виявлення недоліків цієї процедури та напрацювання шляхів їх усунення.

Окремими аспектами порушеної проблеми раніше займалися науковці і практики І. А. Балюк, В. Е. Беянович, Н. П. Бурса, Р. Ф. Каллістратова, В. Г. Лазарев, Д. В. Миргородський, Т. В. Степанова та інші дослідники. При цьому детальний аналіз розділу II Господарського процесуального кодексу України вказує на необхідність його глибокого дослідження та вдосконалення.

Ст. 6 ГПК містить два важливі моменти. По-перше, знаходить своє підтвердження думка Ю. Гладюка, що на момент пред'явлення претензії і на момент звернення з позовом до суду вже повинен мати місце факт ненадійного виконання зобов'язання і, відповідно, порушення права [1, 3]. Доречно визнати, що саме це є визначальним моментом предмета і обґрунтованості претензійних вимог. По-друге, визначено вид документа — претензія, з яким підприємства та організації, чий права і законні інтереси порушено, звертаються до порушника цих прав. Вона укладається у письмовій формі, а її зміст визначено частиною третьою ст. 6 ГПК України.

Слід погодитися з думкою В. Г. Лазарева, що ступінь формалізації претензійного порядку розгляду спорів близький до ступеню формалізації розгляду спорів у суді [2, 108]. Проте це можна вважати не недоліком, а навпаки, — перевагою претензійного порядку, оскільки належним чином складена обґрунтована претензія є

лення претензії. Відсутність цих документів позбавляє заявника можливості звернутися з претензією, наприклад при перевезеннях. Інші документи підтверджують претензійні вимоги щодо підстав і розміру відшкодування [5, 39].

Перелік документів визначається залежно від виду спірного правовідношення і характеру претензійних вимог. Надати вичерпний перелік додатків до претензії не завжди можна навіть для однієї категорії справ [3, 45–46]. Наприклад, до претензії про сплату грошових коштів може додаватися платіжна вимога-доручення на суму претензії. Але деякі спеціальні нормативні акти (наприклад, Кодекс торгового мореплавства України, Повітряний кодекс України, Статут залізниці України та ін.) визначають особливості додатків до претензії залежно від конкретного спору.

Відповідно до ч. 4 ст. 6 ГПК України, документи, що підтверджують вимоги заявника, додаються в оригіналах чи належним чином засвідчених копіях. Документи, які є у іншої сторони, можуть не додаватись до претензії із зазначенням про це у ній.

Відповідно до ч. 5 ст. 6 ГПК України, претензія підписується повноважною особою підприємства, організації або їх представником та надсилається адресатові рекомендованим або цінним листом чи вручається під розписку. Зазначене формулювання статті є досить вдалим. Дійсно, до 2001 року ГПК України містив положення, що претензія підписується лише керівником або заступником керівника підприємства, організації. На практиці це було не зовсім зручно. В судових засіданнях іноді виникало питання про те, хто має бути правомочним заступником і має право підписувати претензію [6, 70–71]. Якщо під претензією стояв підпис “завідуючого юридичного відділу” або “юрисконсульта”, то такий документ вважався неналежно оформленим. Вихід знаходили у тому, що цих осіб призначали на посаду “заступника директора з юридичних питань” [4, 20].

Сьогодні достатньо на підприємстві визначити повноважну особу або її представника, щоб повністю перенести претензійну роботу у її відання, наприклад, у юридичний відділ. Проте якщо претензія підписується представником, то слід додавати копію довіреності представника.

На практиці та й теоретично у зв’язку з цим виник спір, чи можна вважати досудовий порядок дотриманим у разі підписання претензії особою без повноважень, але у випадку отримання на неї відповіді. Науковці М. І. Коган та А. П. Ромашко справедливо вважають, що у такому разі досудовий порядок слід вважати дотриманим, оскільки претензія розглянута по суті і на неї дана відповідь [7, 4]. Саме в цьому сутність досудового порядку врегулювання спору. Дійсно, якщо взяти приклад з цивільного обігу — громадянин А. позичив кошти у громадянина Б., а громадянин К. нагадав йому про повернення боргу, — то повернення грошей або направлення листа з проханням відстрочити таке повернення буде визнанням претензії та дотриманням встановленого порядку врегулювання спору.

Те саме стосується і форми претензії. Різна оцінка значущості цієї складової поділяє вчених на два табори, одні з яких вважають, що досудовий порядок реалізується шляхом пред’явлення такого документу, як письмова претензія, а інші — що достатньо направити листа претензійного характеру, який містить вимоги до порушника прав.

Дійсно, інколи трапляються випадки, коли кредитор надсилає боржнику простий лист, який, проте, містить всі необхідні для належного оформлення претензії елементи. Оскільки у законі при поданні позовних матеріалів необхідно надати будь-які докази досудового врегулювання господарських спорів, суддя приймав до розгляду справи такі листи [4, 20].

Вважаємо, якщо сторони вирішують спори через таке листування і досягають бажаного результату, вони не порушують закон. Проте доречно зауважити, що для використання досудового порядку у значенні ГПК України з посиланням на його

претензії особою, яка не має відповідних повноважень для розгляду документа по суті; у разі пред'явлення претензії шляхом передачі її тексту телеграфом, факсом. У такому випадку єдиною умовою, що підтверджує застосування претензійного порядку, є надання відповіді на неї.

Зазначені положення доречно включити до розділу II Господарського процесуального кодексу України, що спростить та вдосконалив процедуру досудового врегулювання господарського спору.

Література

1. Гладюк Ю. Когда платит проценты // *Юридическая практика*. — 2006. — № 46 (464). — 32 с.
2. Лазарев В. Г. Некоторые вопросы претензионного порядка рассмотрения споров // *Известия ВУЗов: Правоведение*. — 2004. — № 4. — 226 с.
3. Каллистратова Р. Ф. Разрешение споров в государственном арбитраже. — М., 1961. — 108 с.
4. Миргородский Д. Предъявление претензии: искусство, которым надо владеть // *Бизнес*. — 1997. — № 6. — 30 с.
5. Бурса Н. П., Ляндрес В. Г. Претензии и иски к транспортным организациям. — М.: Юрид. лит., 1985. — 160 с.
6. Заржицький А., Миргородський Д. Юрист ставить проблему: тимчасове заступництво — вирішення питання на практиці // *Право України*. — 1996. — № 5. — 226 с.
7. Коган М. И., Ромашко А. П. Претензии и иски в торговле. — М.: Экономика, 1984. — 104 с.
8. Беляневич В. Е. Господарський процесуальний кодекс України: *Наук.-практ. комент. (із змінами і доповненнями. Станом на 22 вересня 2005 р.)*. — Видання друге. — К.: Видавництво “Юстиніан”, 2006. — 672 с.
9. Степанова Т. В. Претензионный порядок разрешения споров // *Юридическая практика*. — 2005. — № 1 (367). — 32 с.
10. Балюк І. А. Господарське процесуальне право: *Навч.-метод. посібник*. — К.: КНЕУ, 2002. — 248 с.

Я. Ю. Пропопенко

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
кафедра административного и хозяйственного права,
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

НЕДОСТАТКИ В ПРОЦЕДУРЕ ПРЕДЪЯВЛЕНИЯ ПРЕТЕНЗИИ ПРИ ДОСУДЕБНОМ УРЕГУЛИРОВАНИИ ХОЗЯЙСТВЕННОГО СПОРА

РЕЗЮМЕ

Автор статьи анализирует нормы Хозяйственного процессуального кодекса Украины, устанавливающие процедуру досудебного урегулирования спора. Исследуется процедура предъявления претензии как составная часть досудебного порядка и предлагается установить упрощенные требования к оформлению претензии и ее отправке.

Ключевые слова: претензия, иск, хозяйственный процесс, хозяйственный спор, досудебное урегулирование спора.